

LÜBNAN'DA CUMHURBAŞKANLIĞI YARIŞINDA MARUNİ KİLİSESİ

DR. TUBA YILDIZ

Akademisyen İSTANBUL ÜNİ.

“

2011 yılından bu yana Maruni Kilisesi'nin patrikliği üstlenen Bişara el-Rai, son on yılda yalnızca Lübnan'daki Maruni partileri açısından değil, aynı zamanda ülkedeki diğer mezheplerle olan siyasi ilişkiler bağlamında da önemli çıkışlar yapmaktadır. Bu noktada patriğin, cumhurbaşkanının politik zayıflığında devreye giren bir ara aktör rolü oynamaktan çekinmediği görülmektedir.

”

Lübnan 2023 yılına cumhurbaşkansız girerken, iç ve dış politikada aktif rol oynayan aktörlerin yeni cumhurbaşkanının seçimi sürecinde farklı söylem ve girişimlerde buldukları gözlenmektedir. Adayları destekleyen parti liderlerinin ve bölge ülkelerinin temsilciliklerinin yanı sıra Lübnan'ın siyasi kodlarında önemli pozisyona sahip Maruni Kilisesi de yeni devlet başkanı için gözle görülür bir aktivizm sergilemektedir. Bu anlamda Lübnan'da Maruni olması gereken cumhurbaşkanını seçme noktasında Patrik

Bişara Butros el-Rai'nin ulusal ve uluslararası arenada aldığı tutum siyasi rolünü de açığa çıkarmaktadır.

CUMHURBAŞKANI SEÇİMİNDE KİLİSENİN GÖLGESİ

Lübnan'da 13. Cumhurbaşkanı Mişel Avn'ın görevini bırakmasına az zaman kala siyasi parti liderleri kadar Patrik Bişara el-Rai de dikkat çekici beyanatlarda bulunmaya başladı. 2011 yılından bu yana Maruni Kilisesi'nin patrikliğini üstlenen Bişara el-Rai, son on yılda yalnızca Lübnan'daki Maruni partileri açısından değil, aynı zamanda ülkedeki diğer mezheplerle olan siyasi ilişkiler bağlamında da önemli çıkışlar yapmaktadır. Bu noktada patriğin, cumhurbaşkanının politik zayıflığında devreye giren bir ara aktör rolü oynamaktan çekinmediği görülmektedir. Lübnan'ın politik geleneğinde kilisenin karar mercisi olması alışılacak bir durum olsa da el-Rai'nin çıkışları ve krizlerin çözümüne yönelik sergilediği aktivizm, Maruni siyasetini de etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Patriğin ülke gündemini meşgul eden cumhurbaşkanı adayına dair yaptığı açıklamalarla birlikte vaazlarında da kilisenin siyasi ağırlığının olduğunu gösteren vurgularda bulunmaktan çekinmiyor olması, bu durumun

kanıtı niteliğindedir. Dolayısıyla Bikirki'deki patrikhanenin onayı olmadan cumhurbaşkanının meşru olmayacağına dair öngörüler de patrikliğin etkin rolüyle ağırlık kazanmaktadır.

Patrik el-Rai'nin geçtiğimiz yaz ayları boyunca kapsayıcı bir cum-

hurbaşkanı tanımından yola çıkarak verdiği beyanatlar, kilisenin adaylar konusundaki düşüncelerini yorumlamak açısından önemli ipuçları sunmaktadır. Örneğin patrik, Lübnan'ın içinde bulunduğu zor koşullar karşısında daha fazla sürprizle karşılaşmak istemediğini

ifade ederken önceki Cumhurbaşkanı Mişel Avn'a da gönderme yapmaktan çekinmemiştir. Kiliyle Mişel Avn arasındaki huzursuzluğun öteden beri var olduğu bilindiği için, Avn'ın görevinin son gününde patriğin verdiği vaazda iğneleyici söylemlerde bulunması

ise sürpriz olmamıştır. Patriğin doğrudan bir suçlama yöneltmemiş olsa da Mişel Avn döneminde Lübnan'ın tarihindeki en kötü ekonomik koşullara sahip olduğunu söylemesi, Avn ve kilise arasında Hizbullah merkezli büyüyen anlaşmazlığın ve el-Rai'nin eski cumhurbaşkanına karşı olan negatif tutumunu da net bir şekilde göstermiştir. Özellikle 2020 Eylül - 2021 Temmuz arasında Saad Hariri ile Mişel Avn arasındaki hükümet kurma krizinde devreye girmeye çalışan patriğin gösterdiği tüm çabalara rağmen hükümetin kurulamaması, alınan tutumların sebeplerinden biri olarak görülebilir. Bu nedenle de el-Rai, özellikle eylül ayından bu yana verdiği beyanatlarda herhangi bir tarafın destekçisi olan cumhurbaşkanına karşı olduğunu ifade etmeye başlamıştır. Patrik esasen bu tarz vurgularda Lübnan'daki siyasi kodlarla uyumsuz söylemlerde bulunsa da "Avnizm" çizgisindeki adaylara karşı tavrını net bir şekilde ortaya koymaktadır. Diğer taraftan patriğin Lübnan'ı kurtarmak için yaptığı uluslararası konferans çağrılarının küresel arenada karşılık bulmaması, kilisenin iç politikaya daha fazla eğilmesine ve kendisiyle uyumlu olacak cumhurbaşkanına ihtiyacı olduğunu göstermektedir.

Cumhurbaşkanının seçimi konusunda kilisenin ağırlık koymak istemesinde öne çıkan bir diğer sebep ise anayasaya göre cumhurbaşkanının yokluğunda yetkilerini bakanlar kurulunun devralıyor olmasıdır. Her ne kadar Mişel Avn görevi bırakmadan önce hükümetin istifasını onaylayarak böyle bir yetki devrinin önüne geçmek istemiş olsa da geçici hükümetin başbakanlığını yürüten Necip Mi-

kati ağır aksak bir şekilde görevini sürdürmeye devam etmektedir. Kilise ise mezhepsel reaksiyonla yetkinin Sünni bir başbakanda daha fazla kalmamasını arzulamaktadır. Dolayısıyla Maruni Kilisesi özellikle son iki yüz yıldır Lübnan'daki siyasi ağırlığın korunması açısından kendisine rol biçerek cumhurbaşkanı seçiminin hızlanması yönünde sürekli çağrılar yapmaktadır. Aynı bağlamda patriğin, 15 Mayıs seçimlerinin hemen sonrasında cumhurbaşkanlığı seçimlerinin erkene alınması için üst üste çağrılar yapması tarihî tecrübenin yanı sıra, siyasi boşluğun Maruni olmayan bir isimle doldurulmamasına yönelik mesajları da barındırmaktadır.

ADAYLARIN KİLİSEYE BAĞLILIKLARI

Lübnan'da cumhurbaşkanlığı için öne çıkan Maruni üç aday arasında mezhepsel olmasa da gerek tarihsel gerekse de siyasi açıdan rekabetin olduğu bilinmektedir. Kilise bir isim üzerinde kesin çizgilerle konuşmayı tercih etmemektedir ancak cumhurbaşkanı olmak için yarışan gizli ve açık adayların Bikir-

ki'deki patrikhaneyi sık sık ziyaret etmeye başladıkları gözlenmektedir. Özellikle 15 Mayıs seçimlerine hazırlık sürecinde Maruni tabanın önemli temsilcilerinden Cibran Basil ve Samir Caca arasındaki tansiyonun sürekli yüksek olması adayların kiliseyi yanlarında görme konusunda daha hassas tutumlar izlemelerine yol açmıştır. Bu bağlamda Cibran Basil, kayınpederi Mişel Avn'dan devralmak istediği cumhurbaşkanlığı mirası için çok sayıda engelle karşılaşılıyor olsa da kiliseyi arkasına almak konusunda özel çaba sarf etmektedir.

Son dönemde Basil'in Hizbullah ile olan ittifakının çatırdamaya yol açması, Basil ve el-Rai arasında yakın ilişki kurulmasına yönelik adımları da sıklaştırmıştır. Hizbullah lideri Hasan Nasrallah'ın cumhurbaşkanlığı için tercihini Basil'den yana kullanmak istemesi, Basil'in meşruiyetini kilise aracılığıyla sağlama çabalarını artıran önemli nedenlerden sayılabilir. Bununla birlikte Cibran Basil, uluslararası baskılar bir yana, kiliseden de aradığı güveni tam anlamıyla sağlayamadığı için adaylık konusunda çok güçlü bir ses çı-

kartamamaktadır. Bu doğrultuda Mişel Avn'ın aralık ayı başında patrikhaneye yaptığı ziyaretin kilise üzerinde bir etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Kilise - siyaset ilişkisi noktasında kilit rol oynayan isim ise Hizbullah'ın adayı olan Süleyman Franciye'dir. Marada Partisi'nin liderliğini yapan Süleyman Franciye, Hizbullah'la ve Suriye lideri Beşar Esad'la yakın ilişkiler içerisinde olsa da el-Rai'yle de temasını sürdürmeyi önemsemektedir. Süleyman Franciye Hizbullah'ın silahlarının Lübnan'daki meşruiyetini tartışmasız bir şekilde kabul etmekle birlikte patrikhaneyi de ihmal etmeyerek bir noktada cumhurbaşkanlığının daha sağlam zemine oturması için yalnızca Hizbullah'ı arkasına almak istemediğini göstermektedir. Bir önceki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Franciye'nin Hizbullah öncülüğündeki 8 Mart Bloku'nda yer almasına rağmen bir süre 14 Mart Bloku'nun lideri Saad Hariri'nin adayı olduğu hatırlandığında ikili ilişkilerin zaten çok köklü olmadığı anlaşılabilir. Dolayısıyla Süleyman Franciye'nin karşısında mevcut durumda çok güçlü adaylar olmasa da Maruni tabanın çatısı olan kiliseden alınacak destek, Hizbullah ve Suriye'den gelecek destekten daha etkilidir ancak kilise, Lübnan'ın ekonomik krizden kurtulması için IMF'nin yanı sıra Körfez ülkelerine duyulan ihtiyacın da farkındadır. Bu nedenle de Suudi Arabistan'ın yeni cumhurbaşkanı için onayının önemli olduğu bilinmektedir. O kadar ki patriklik, geçen yıl Suudi Arabistan'ı eleştiren Enformasyon Bakanı George Kardahi'nin istifasının gerekliliğini vurgulayan söylemlerde bulun-

muştur. Burada dikkati çeken önemli noktalardan biri ise el-Rai'nin 2021 yılında Suudi Arabistan'ın Lübnan'ın egemenliğine saygı duyduğuna dair açıklamalarda bulunması olmuştur. Patrik, esasen Suudi Arabistan'dan hem İran'a hem Hizbullah'a hem de Süleyman Franciye'ye dolaylı yoldan mesajını da iletmişti. Dolayısıyla geçtiğimiz aylarda Suudi Arabistan'ın Lübnan Büyükelçisi Velid Buhari'nin patrikle yaptığı görüşme sonrasında cumhurbaşkanı seçimine dair yapılan ortak açıklama, Suudi Arabistan'ın da kiliseyle uyumlu olduğu ve ortak isim üzerinde anlaşmak istedikleri mesajını vermektedir.

“

Son tahlilde, patriğin girişimlerinden yola çıkarak Maruni Kilisesi'nin kuşatıcı misyonunu ve Maruni halkının üzerinde siyasilerden daha fazla çok etkin role sahip olduğunu hatırlamak önem arz etmektedir.

”

Maruni Kilisesi'nin Hizbullah'a karşı olan sert tutumu göz önünde bulundurulduğunda el-Rai'ye en yakın adayın Samir Caca olabileceğini tahmin etmek güç değildir. Samir Caca, kendisini “doğal cumhurbaşkanı” olarak görse de resmen aday olmak yerine şimdilik adaylardan Mişel Muavvad'ı desteklemeyi tercih etmektedir. Bunun yanı sıra, kiliseden de Caca'ya yönelik bir adım atılmış değildir. Zira Samir Caca ve el-Rai arasındaki ilişkilerin başlangıcının çok olumlu başlamadığı bilinmektedir. El-Rai'nin 2011 yılında patrikliğe seçilir seçilmez Hizbullah yanlısı

açıklamaları karşısında Caca'nın gösterdiği sert tepkiler nedeniyle ikili ilişkiler diğer Maruni siyasilere göre daha alt perdeden ilerlemiştir. Ancak el-Rai'nin zaman içerisinde Suriye ve Hizbullah karşıtı tavır alması Mişel Avn'la arasında bir set çekerken, aynı yıl kilisenin Samir Caca ve Süleyman Franciye arasında arabuluculuk yapması kayda değer bir yakınlık sağladı. 2021 yılında yaşanan Tayyune çatışmalarında Samir Caca'nın hedef gösterilmesine karşı Caca'nın savunulması da yine kilisenin Caca'yla da daha yakın ilişkilerin kurmasının önünü açtı. Mevcut durumda cumhurbaşkanlığı adına her iki tarafta da birbirini destekleyen girişimler olmasa da Samir Caca daha dikkatli politika izleyerek kiliseyle bağlarını güçlü tutmayı hedeflemektedir.

Son tahlilde, patriğin girişimlerinden yola çıkarak Maruni Kilisesi'nin kuşatıcı misyonunu ve Maruni halkının üzerinde siyasilerden daha fazla çok etkin role sahip olduğunu hatırlamak önem arz etmektedir. Kilise, 20. yüzyıl başlarında kaybettiği siyasi etkisini iç savaştan sonra yeniden kazanmaya başlayarak cumhurbaşkanının kim olacağına dair karar mekanizmalarından biri olduğunu da göstermektedir. Dolayısıyla bugün Lübnan'da yaşanan cumhurbaşkanlığı krizi ulusal ve uluslararası arenada olduğu kadar kilisenin misyonunu da etkilemektedir. Kiliseyi manevi alana çekip siyasetten uzak tutmak ise şimdilik mümkün görünmemektedir. Bu nedenle de genelde Lübnan siyasetini anlamak özelde ise yeni cumhurbaşkanına dair fikir yürütmek açısından kilisenin hamlelerinin takip edilmesi gerekmektedir. ■